

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

ראש השנה למסקנא

שנתו מיום שעמד בו, כדי להבחין איזה שטר חוב מוקדם למלוה ואיזה מאוחר. שאם כתוב בו בכסלו בשנה שלישית לוח פלוני מפלוני מנה, והעדים אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו, אלא הלוה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה, והרי כותבים שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו, ואין אנו יודעים אם הלוה קודם לכן או אחר כן, אבל ראינו שהלוהו מנה בתמוז בשנה שלישית למלך פלוני, ואם הדיינים אין יודעים באיזה חודש עמד המלך, אין להבחין אם תמוז קודם או כסלו קודם, שאם שנתו מתחלת בין תמוז לכסלו כסלו קודם לתמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא, ואם עמד בין כסלו לתמוז שלאחריו, תמוז קודם לכסלו ושטר מאוחר הוא. אבל עתה שקבעו ניסן ראש השנה לעולם תמוז קודם לכסלו, והוא שטר מאוחר וכשר.

ד. מלך שעמד בכ"ט אדר, כיון שהגיע אחד בניסן, עלתה לו שנה, ומונים לו מעתה שנה שניה, שיום אחד בשנה חשוב שנה. ואם לא עמד אלא באחד

דף ב'

א. שטר חוב שכתוב בו זמן מוקדם למלוה, פסול, לפי שרצה לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר, ושלא כדין הוא, שהרי קדמה מכירה להלוה, ובשטר מעיד שהלוה קדמה, לפיכך קנסוהו מלגבות בו, ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה, ואינו אלא כמלוה על פה שאין גובה מן המשועבדים. אבל אם כתב בו זמן מאוחר למלוה, לא הפסיד ללקוחות כלום, וגובה ממשועבדים מזמן הכתוב בו.

ב. באחד בניסן ראש השנה למלכי ישראל, שרגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך משום שלום מלכות, וקבעו חכמים אחד בניסן לתחילת שנתו, ואפילו אם עמד בשבט או באדר, כלתה שנתו משהגיע ניסן, ומונים לו מעתה שנה שניה.

ג. ולמה הוקבע יום מיוחד למנין המלכים, ולא אמרו שבכל מלך תתחיל

סיכומי הדינים העולים מניתקת הגנרא בדף היוני

אלא ו'ייראו', כלומר שנתגלו. ושמועה זו שמע הכנעני מלך ערד, שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור שניתנה רשות להילחם בישראל.

ג. סיחון, הוא ערד, והוא כנען. י"א שערד שמו, ונקרא סיחון שדומה לסייח במדבר, וכנען על שם מלכותו. וי"א שסיחון שמו, ונקרא ערד לפי שדומה לערוד במדבר, וכנען על שם מלכותו.

ב. דין זה שמלכי ישראל מונים שנותיהם מר"ח ניסן, נלמד למסקנא מהאמור אצל שלמה ו'יחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו', שני לחדש שמונים בו למלכותו.

ג. מלכי אומות העולם, מונים להם מתשרי, שהרי נחמיה עומד בכסלו וקרא לו שנת עשרים לארתחסתא, ובניסן שלאחריו וקרא לו שנת עשרים, ובהכרח שניסן לא היה ראש השנה שלו.

ד. כורש היה מתחילה מלך כשר, ומשום כך מזנו לו מחדש ניסן כמלכי ישראל. ולאחר מכן החמיץ, והתחילו למנות לו מתשרי כשאר מלכי האומות.

ה. כורש, הוא דריוש, והוא ארתחסתא, שדריוש שמו, ונקרא כורש לפי שהיה מלך כשר, וארתחסתא על שם מלכותו.

דף ד'

א. וכמה אופנים נאמרו מנין שכורש החמיץ:

בניסן, אע"פ שבחודש אדר כבר נמנו וגמרו השרים למנותו, אין מונים לו שנה עד שיגיע ניסן אחר.

ה. מלך שמת בחודש אדר, ועמד אחר תחתיו באדר, מונים שנה לזה ולזה, שהכותב שטר באדר לאחר שעמד השני, אם רצה כותב בשנת פלוני למלך שמת, ואם רצה כותב בשנה ראשונה למלך פלוני שעמד. ואין אומרים שלא ימנו שנה אחת לשתי מלכים, ומשנכנס בה המלך שמת אפילו יום אחד לא יכתבו כל שנה זו בשטר למנין מלך העומד, אלא למלך המת.

ו. וכן אם מת המלך בניסן, ועמד אחר תחתיו בניסן, מונים שנה לזה ולזה, ש'יום אחד בשנה חשוב שנה' אפילו בתחילת השנה, ולא רק בסוף השנה.

ז. ואם מת באדר ועמד אחר תחתיו בניסן, מונים שנה ראשונה לראשון ושניה לשני, ואע"פ שכבר נמנו באדר למנות את השני, והוא מלך בן מלך, והמלכות ירושה היא, אין מונים אלא משעה שעמד למלך.

דף ג'

א. לשון 'כי' האמור במקרא משמש בארבע לשונות: אם, שמא, אלא, כי ('דהא' בלשון ארמי).

ב. כשמת אהרן הכהן נסתלקו ענני כבוד ונתגלו ישראל, ועל זה נאמר 'ויראו כל העדה כי גוע אהרן', אל תקרי 'ו'ייראו'

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

חרמי גבוה, הקדשות, חטאות ואשמות, עולות ושלמים (נדר ונדבה, או קרבנות חובה, כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה), צדקות ומעשרות, בכור ומעשר בהמה, לקט שכחה ופאה, עוברים ב'בל תאחר' אם מאחרים להביא את חיובם. (ודרשו כל אלו מן הכתובים. ראה להלן ה:).

ה. ונחלקו תנאים לאחר כמה זמן עוברים בבל תאחר:

א. לתנא קמא, עוברים כשעבר עליהם שלש רגלים. שמצאנו שלאחר שאמר הכתוב כל הענין של פסח שבועות וסוכות, חוזר ומונה אותם בפרשת חג הסוכות, כדי ללמד שעד שלש רגלים יהיו נראים לשלם נדריהם, כדי שלא יעברו על בל תאחר.

ב. לרבי שמעון, עוברים רק אם עבר עליהם שלשה רגלים כסדרן וחג המצות תחילה, שגם לאחר שחזר הכתוב למנות את הרגלים משום בל תאחר, לא היה צריך להזכיר חג הסוכות, שהענין עסוק בו, אלא ללמד שזה רגל אחרון. ולשיטתו, אם נדר לפני הפסח עובר לאחר שלשה רגלים, ואם נדר לפני עצרת עובר בחמשה, ואם נדר לפני החג עובר בארבעה.

ג. לרבי מאיר, כיון שעבר עליהם רגל אחד, עוברים בבל תאחר. שנאמר 'ובאת שמה והבאתם שמה', וכיון שאמרה תורה להביא ולא הביא, עובר בבל תאחר. ולחכמים עובר ברגל אחד רק על מצות עשה.

א. י"א ממה שנתן לכהנים מה שהיו צריכים להקריב, כדי שיתפללו לחייו ולחיי בניו, ולא לשם שמים. ונכרי העושה כן אינו צדיק (כמו שאמרו על ישראל הנותן צדקה כדי שיחיה בנו), שאם לא ייטיבו לו כגמולו הוא קורא תגר.

ב. י"א ממה שמצאנו שעשה בבנין המקדש שורה אחת של עץ לכל שלש שורות של אבני שיש, כדי שאם ימרדו בו ישראל יעלנו באש. ואע"פ שגם שלמה עשה כן, שלמה עשאו מלמעלה, ושקע אותו בתוך הבנין, וסד אותו בסיד, אבל כורש עשאו מלמטה, ולא שקעו בבנין, ולא סד אותו בסיד.

ג. י"א ממה שמצאנו ש'השגל', שהיא כלבתו, היתה יושבת אצלו, שיחדה למשכב, ובני נח הוזהרו על משכב בהמה.

ב. ישראל הנותן סלע לצדקה כדי שיחיה בנו, או כדי שיזכה לחיי עולם הבא, הרי הוא צדיק גמור, משום שלבו לשמים, ואם מריעים לו בחייו אינו קורא תגר, אלא תולה את הייסורים בעונו.

ג. בשכר שחביבה תורה לישראל כשגל (כלבה) לעובדי כוכבים, זכו ל'כתם אופיר' (זהב משובח הבא מ'אופיר').

ד. אחד האומר דמי עלי ששמין אותו כעבד, ואחד המקדיש דבר לבדק הבית, ואחד המעריך, שאמר ערכי עלי שהערך קצוב בתורה כפי שניו, וכן אלו שחייבים

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

על הדוכן לעצמו (למנצח על השמינית), ואין שירו שוה לשל סוכות. ו. טעון ברכה לעצמו, שמברכין את המלך ביום השמיני זכר לחנוכת הבית.

דף ה'

א. חג המצות וחג הסוכות טעונים לינה בליל חולו של מועד, שנאמר בחג המצות 'ופנית בבקר והלכת לאהליך', וחג הסוכות הוקש לחג המצות.

ב. מצוה למנות לעומר ימים ושבעות, שנאמר 'תספרו חמשים יום' שבעה שבועות תספר לך'. ומכאן דרשו שחג שבועות יש תשלומין לקרבנותיו שבעה ימים, שאמרה תורה 'מִנֵּה ימים וקדש חודש מִנֵּה ימים וקדש עצרת', מה חודש קדושתו באחד למנוייו, שיום אחד הוא ראש חודש, אף עצרת למנוייה, יום אחד ליו"ט, ושבוע אחד לתשלומין. ועוד, שנקרא 'חג שבועות', הרי שתיקרא המנין הוא השבועות.

ג. קרבן פסח אין בו איסור 'בל תאחר', שזמנו קבוע ב"ד ניסן, ואם לא הקריבו בזמנו, הוא נדחה. אבל שלמים הבאים מחמת פסח, כגון שלא קרב הפסח בזמנו, שאבד ונתכפר באחר, שנעשה שלמים, עובר עליו בבל תאחר כשאר שלמים.

ד. חכמים דרשו על כל הקרבנות וההקדשות שעובר עליהם בבל תאחר: א. נדר, שנאמר 'כי תדר נדר' וגו' לא תאחר לשלמו. ב. נדבה, למדים נדר

ד. לרבי אליעזר בן יעקב עובר בבל תאחר כשעבר עליו שני רגלים, שנאמר אלו תעשו לה' במועדיכם, מיעוט מועדים שנים.

ה. לרבי אלעזר ברבי שמעון, כיון שעבר עליו חג הסוכות, עובר בבל תאחר. שלא היה צריך לומר חג הסוכות שהענין מדבר בו, אלא ללמד שזה גורם.

ו. כל שעירי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו, שנאמר 'במועדיכם', הוקשו כל המועדים זה לזה.

ז. חג שבועות, יש לה תשלומין כל שבעה, שאם לא הקריב חגיגה ביום ראשון, חוגג והולך שבעה ימים, שנאמר 'בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות', מקיש חג השבועות לחג המצות שיש לו תשלומין כל שבעה. אבל אין מקישים לחג הסוכות שיש לו תשלומין שמונה ימים, כי כלל אמרו חכמים 'תפסת מועט תפסת, תפסת מרובה לא תפסת'. (ויש למדים מדרשה אחרת. ראה להלן ה.).

ח. יום שמיני של חג, חשוב רגל לעצמו לענין 'פז"ר קש"ב'. א. שעושים פייס לכל המשמרות להקרבת פר שלו, ואינו קרב כסדר המשמרות של פרי החג. ב. מברכים עליו זמן (שהחיינו). ג. הוא רגל לעצמו, שאין שם חג הסוכות עליו. ד. יש לו קרבן לעצמו, שאין קרבנו כשאר ימי החג שהפרים מתמעטים והולכים ושני אילים וי"ד כבשים, אלא מביא פר אחד, איל אחד, ושבעה כבשים. ה. יש לו שיר

סיכומי הדינים העולים ממוסגרת הגמרא בדף היומי

דגן שאינו נפסל משנה לחברתה, שנאמר של השווה מעשרותיו עד שנה שלישית 'מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך'.

ח. וכן שאר קדשים שהם 'בני הרצאה' (לכפרה או לדורון), אין נפסלים אם עבר עליהם בבל תאחר, שנאמר בפיגול 'לא ירצה המקריב אותו', אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה.

דף י'

א. אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין ממנו ממון (שגזל. רש"י בזבחים), ואין לו, שנאמר 'אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיו'. אבל אין האשה מתה אם עבר בעלה בבל תאחר, שנאמר 'והיה בך חטא' ולא באשתך.

ב. העובר בבל תאחר, עבר על עשה ולא תעשה, בין כשאמר הרי עלי ועדיין לא הפריש, ובין כשכבר הפריש ועדיין לא הקריב, ששני פעמים נאמר עשה ולא תעשה: א) לא תאחר לשלמו, ובאת שמה והבאתם שמה. ב) מוצא שפתיך זו מצות עשה, תשמור זו מצות לא תעשה.

ג. מי שאינו רוצה לקיים נדרו, בין אם אמר ולא הפריש, ובין אם הפריש ולא הקריב, בית דין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, שנאמר 'יקריב אותו' 'לרצונו', ללמד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ועוד נאמר 'ועשית' אזהרה לבית דין שיעשוך.

האמור כאן מנדר האמור להלן 'אם נדר או נדבה', שנדבה עמו. ג. דמים ערכין חרמין והקדשות, שנאמר 'לה' אלוקיך', וכל אלו קדשי בדק הבית שכולם לה'. ד. חטאות ואשמות, עולות ושלמים שהן חובה, כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה, (ובכור, לגירסת רש"י), מעשר בהמה, שנאמר 'כי דרש ידרשנו'. ה. צדקות ומעשרות, שנאמר 'ה' אלוקיך' (לרבות את אלו שנאמר בהם ה' אלוקיך). ו. לקט שכחה ופאה, שנאמר 'מעמך' (ובעני נאמר 'את העני עמך').

ה. תודה שנתערבה בתמורתה, אם שתיהם קיימות, מביאם, ומביא ארבעים חלות עמם, ואומר, הרי הלחם הזה לשם אותה שהיא תודה, ושחיטת התודה תקדש אותם. אבל אם מתה אחת מהם, אין לחברתה תקנה, שאם יקריבה עם הלחם, שמא תמורה היא, ואם יקריבה בלא לחם, שמא תודה היא.

ו. עולה או שלמים שעברו עליו שני רגלים, והומם, וחללו על אחר, אינו עובר בבל תאחר על השני עד שיעברו עליו שלשה רגלים, אבל כשעבר עליו רגל אחד, אינו מצטרף עם שני רגלים שעברו על הראשון, שנאמר 'הוא' ולא חילופיו. וכן הדין לרבי מאיר כשהומם בתוך הרגל וחיללו על אחר, ועבר עליו הרגל, שאין עובר בבל תאחר עד רגל הבא.

ז. מצוה להקריב את הבכור בתוך שנתו, שנאמר 'שנה בשנה'. אבל אם עברה שנתו, לא נפסל, שהוקש בכור למעשר

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

ובאלו אופנים אפשר שתעבור שנה בלא רגלים: א) לרבי שמעון שצריך שיעברו שלשה רגלים כסדרן, כשנדר לאחר הפסח. ב) להאומר שעובר גם בשלשה שלא כסדרן, לשיטת רבי ש'שנה תמימה' היא שס"ה ימים גם אם נתעברה השנה, כשנדר לאחר פסח קודם שנה מעוברת, וכלו שס"ה ימים בסוף אדר שני, ועדיין לא עברו אלא שני רגלים. ג) לרב שמעיה שחג שבועות חל פעמים בחמשה בסיון, פעמים בששה ופעמים בשבעה, אם נדר ו' סיון כשחל שבועות בחמשה, ובשנה הבאה חל בז' סיון, כבר עבר עליו שנה בערב שבועות, ועדיין לא עברו אלא שני רגלים.

י. המוכר בית בערי חומה, ולא גאלה עד שנה, נחלטת לקונה. וכמה היא שנה? לרבי שס"ה ימים כמנין ימות החמה, בין בשנה פשוטה ובין בשנה מעוברת. ולחכמים י"ב חודש מיום ליום, שאם מכרה בט"ו ניסן, גואל עד ט"ו ניסן. ואם נתעברה השנה, נתעברה למוכר, וגואל י"ג חדשים.

יא. לרב שמעיה, כל חדשי השנה פעמים מלאים ופעמים חסרים, ולפיכך חג שבועות שהוא ביום חמשים למנין העומר, הוא פעמים חמשה בסיון, לפעמים ששה, ולפעמים שבעה, שאם ניסן ואייר מלאים יהיה בה' סיון, ואם שניהם חסרים יהיה בז' סיון, ואם אחד מלא ואחד חסר, יהיה בו' סיון.

ד. נדר, זה האומר הרי עלי עולה, ועדיין לא הפרישה. ונדבה זה האומר הרי זו עולה וכבר הפרישה. לפיכך הנודר, והפריש בהמה לנדרו, ומת או נגנב, חייב באחריותו, שהחייב מוטל על כתפו. אבל נדבה שמתה או נגנבה, אינו חייב באחריותה. ויש נדבה שעדיין לא הפרישה, וזה האומר 'הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה', ולפיכך אם מתה בהמה ראשונה שהפריש, אינו חייב באחריותה.

ה. לשיטת רבא, עוברים ב'צדקה' על כל תאחר מיד, ולא לאחר שלש רגלים כשאר קרבנות, לפי שעניים מצויים.

ו. אע"פ שאין אדם עוברים על 'לאו' של כל תאחר רק כשלא הביא קרבנו עד שלשה רגלים, כשעבר עליו רגל אחד, עובר במצות עשה של 'ובאת שמה והבאתם שמה'. ואם היה הקרבן חולה ברגל, פטור.

ז. המפריש בהמה מעוברת לשלמים, או שעברה לאחר שהקדישה, וילדה, לרבי יהושע ורבי פפייס הולד קרב שלמים.

ח. מי שעבר עליו שלשה רגלים ולא הקריב את קרבנו, עובר בכל יום ויום בכל תאחר.

ט. י"א, שבכור וכל הקדשים שעברו עליהם שנה בלא רגלים, עובר עליהם בכל תאחר. ואם עברו עליהם רגלים בלא שנה, עובר בכל תאחר.

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

ב. אחד בניסן הוא ראש השנה למנין חדשי השנה. ודבר זה לא למדנו מתורת משה רבינו, רק מדברי קבלה. שנאמר: (א) ביום עשרים וארבעה לעשתי עשר חודש הוא חודש שבט. (ב) ותלקח אסתר וגו' בחודש העשירי הוא חודש טבת. (ג) בארבעה לחודש התשעי בכסלו. (ד) ויקראו ספרי המלך וגו' בחודש השלישי הוא חודש סיון. (ה) הפיל פור וגו' לחודש שנים עשר הוא חודש אדר. (ו) בחודש הראשון הוא חודש ניסן.

ב. אין מעברין את השנה לפני ראש השנה, ואם עיברה אינה מעוברת. ובמקום הדחק מעברין אותה מיד לאחר ראש השנה, כגון אם מפחידים שלא יגזרו שמד מלישב בית דין, או שהנשיא צריך לחצר המלך.

ג. ואין מעברין אלא חודש אדר, שנאמר 'שמור את חדש האביב', עֵבֶר את החודש הסמוך לאביב, כדי שיבוא אביב בזמנו.

ד. ועד מתי מעברים? י"א עד הפורים, ולא לאחר מכן, לפי ששואלים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, ויבואו לזלזל בחמץ, שלא ירצו לדחות את הפסח לאחר שכבר שמעו מן הדרשנים לעשות פסח בשלשים יום. וי"א שמעברים כל חודש אדר, שיבינו שעיבור השנה תלוי בחשבון, ולא עלו חכמים על החשבון עד הנה.

ה. באחד בניסן מתחילים להביא קרבנות ציבור מתרומה חדשה, שנאמר 'זאת

ולשיטת אחרים, לעולם כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר, ואין מעברין ולא מחסרים שום חודש לצורך, וחג שבועות יהיה לעולם ו' סיון. ולדבריהם, אין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבע ימים בשבוע, שמנין ימות השנה שנ"ד יום, שהם חמשים שבועות שלימות וארבע ימים. ובשנה מעוברת יהיה ביניהם חמשה ימים, שחודש העיבור לעולם חסר שהוא כ"ט יום, ומוסיף יום אחד על ארבע שבועות.

יא. יורש אינו עובר בבל תאחר על נדר שנדר אביו, שנאמר 'מעמך' פרט ליורש.

יב. לרבי זירא אשה חייבת בשלמי שמחה. ולאביי האשה עצמה פטורה, ורק על בעלה מוטל חיוב לשמחה.

יג. רבי זירא נסתפק אם אשה עוברת בבל תאחר משום שחייבת בשלמי שמחה, או שאינה עוברת לפי שהיא פטורה מראיה. ואביי סובר שלדברי רבי זירא שחייבת בשמחה, עוברת בבל תאחר.

דף ז'

א. בכור תם, מונים לו שנה מיום השמיני שהוא נראה להרצאה. ובכור בעל מום, שנולד במומו ועומד לישחט בחוץ, אם כלו לו חדשיו וידוע שאינו נפל, מונים לו מיום שנולד, לפי שהוא ראוי לאכילה מיד.

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היומי

להביא קרבן אלא ביום לאחר תמיד של שחר, כבר היה מחויב להביא קרבן נדרו קודם הרגל משעה שנדר, ולא הוקבעו רגלים לבל תאחר לענין הקרבת קרבן, אלא לענין שיחול עליו בל תאחר, והוא כבר חל מתחילת הרגל.

דף ח'

א. אין מעשרים מעשר בהמה מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחבירתה, שנאמר 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה', בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחר מעשר בהמה ואחד מעשר דגן.

ב. ונחלקו תנאים מתי ראש השנה למעשר בהמה, לרבי מאיר באחד באלול, שהוקש מעשר בהמה למעשר דגן, וכמו שבמעשר דגן 'סמוך לגמרו עישורו', שכל ימות החמה מניחם ליבש בגרנות שבשדות, וראש השנה שלו בתשרי, כך מעשר בהמה סמוך לגמרו עישורו, והוא באלול, לפי שהן מתעברות באדר, שנאמר 'לבשו כרים הצאן' בזמן ש'עמקים יעטפו בר', כלומר כשהזריעה צומחת וניכרת יפה, ויולדות באב, שזמן עיבור בהמה דקה חמשה חדשים. (ורק מיעוטים מתעברות בזמן ש'יתרועעו אף ישירו', כלומר בניסן שהשיבלים אומרות שירה), ולפיכך ראש השנה שלהם אלול.

ולרבי אלעזר ורבי שמעון ר"ה של מעשר בהמה באחד בתשרי, שמקיש מעשר

עלת חדש בחדשו לחדשי השנה' (חדשי יתירא), אמרה תורה חֲדָשׁ והבא קרבן מתרומה חדשה, ולמדים מניסן שנאמר בו ראשון הוא לכם 'לחדשי השנה'. ואע"פ שמצוה להביא מן החדש, אם הביא מן הישן יצא, אלא שחיסר מצוה.

ו. יחיד שהתנדב קרבנות ציבור משלו, כשרים, ובלבד שימסרם לצבור. ואין חוששים שמא לא ימסרם בלב שלם.

ז. המשכיר בית לחבירו לשנה, מונה שנים עשר חודש מיום ליום.

ח. ואם אמר לשנה זו, י"א שאפילו אם לא עמד אלא באחד באדר, כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה. ולא כלתה השנה באחד בתשרי, שסתם אדם השוכר בית שוכר לכל ימות הגשמים. ואם שכר לאחר אחד באדר, לא עלתה לו שנה באחד בניסן, שאין אומרים כאן 'יום אחד בשנה חשוב שנה', שאין אדם טורח לשכור בית לפחות משלשים יום.

ו"א שבכל אופן לא עלתה לו שנה באחד בניסן, לפי שהגשמים מצויים גם בימי ניסן.

ט. ששה עשר בניסן ראש השנה לעומר, שמכאן ואילך מותר לאכול מן החדש. ששה בסיון ראש השנה לשתי הלחם, שנתחדשה השנה להביא מנחות מן החדש. שהעומר מתיר במדינה, ושתי הלחם במקדש.

י. איסור בל תאחר ברגלים חל בתחילת הרגל משקידש היום, ואע"פ שאין ראוי

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היוני

ו. באחד בתשרי ר"ה לשמיטה, שנאמר 'ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ', ולמדים שנה שנה 'מראשית השנה' האמור בתשרי. (ואין למדים מ'חדשי השנה' האמור בניסן, שהיא שנה שיש עמה חדשים).

ח. לרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה שנת היובל מתקדשת באחד בתשרי, שנאמר 'וקדשתם את שנת החמשים שנה'. ועד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהם, שנאמר 'תעבירו שופר ולאחר מכן 'וקראתם דרור', אבל אין משתעבדים לאדוניהם, ואוכלים ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם. וכיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהם. ואע"פ שמתקדשת מתחילתה מראש השנה, אינה מתקדשת בסופה עד יום הכיפורים הבא, וכמו שמוסיפין מחול על הקודש, שנאמר 'יובל היא שנת החמשים', שנת החמשים אתה מקדש, ואי אתה מקדש שנת נ"א.

ולשיטת חכמים, יובל חל ביום הכיפורים.

ט. לרבי אלעזר ב"ר שמעון (וחכמים החולקים על רבי ישמעאל בנו של ריב"ב), אין בית דין מקדשים את החודש, שדרשו 'וקדשתם את שנת החמשים שנה', שנים אתה מקדש, שמצוה על בית דין לומר כששנת היובל

בהמה למעשר דגן שראש השנה שלו תשרי.

ג. באחד בתשרי ראש השנה לשנים. ונחלקו אמוראים בביאור דין זה: א) "א למנין מלכי אומות העולם שכותבים בשטרות. ב) "א לתקופה, למנות ברייתן והילוכן של תקופת חמה ומולדות הלבנה, ורבי אליעזר שהעולם נברא בתשרי. ג) "א לדין, שהקב"ה דן את כל באי עולם, כל הקורות אותם עד תשרי הבא, שנאמר 'מראשית השנה ועד אחרית שנה', מראשית השנה נידון מה יהא בסופה, והוא בתשרי, שנאמר 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', חג שהחודש מתכסה בו זה ראש השנה, ובו נאמר 'כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב'.

ד. אין בית דין של מעלה נכנסים לדין בראש השנה, אלא אם קידשו בית דין של מטה את החודש, שנאמר 'כי חק לישראל הוא', כלומר אם קבעו ישראל את חק החודש, אזי יהא 'משפט לאלקי יעקב'.

ה. גם אומות העולם נדונים בראש השנה, ולמה נאמר אלא שישראל נכנסים תחילה לדין, כדין מלך וציבור שמלך נכנס תחילה לדין, שנאמר 'משפט עבדו', ואח"כ 'משפט עמו'. וטעם הדבר, שאין זה ראוי שהמלך ימתין בחוץ, ועוד כדי שיכנס המלך קודם שיתרבה חרון אף משום עוונות של ציבור.

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

מצוה, שאפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם, אם מצא חרוש אינו חורש), אף קציר אין אסור אלא של רשות, יצא קציר העומר שהוא מצוה. (שאפילו אם מצא קצור מצוה לקצור).

ג. האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי, שנאמר 'ועניתם את נפשותיכם בתשעה', והלא מתענים בעשרה, אלא ללמד על האוכל ושותה בתשיעי שהוא כמתענה בתשיעי ועשירי.

ד. לרבי יהודה ורבי יוסי, יש דברים המעכבים ביובל שנאמר יובל 'היא', שאם עשית דברים הללו תהא יובל ואם לאו לא. ויש שאינם מעכבים, שנאמר 'יובל' היא, שתהא יובל מכל מקום. ונחלקו מה מעכב ומה לא:

לרבי יהודה שמיטת קרקעות שקנו זה מזה ותקיעת שופר אינם מעכבים, ושילוח עבדים מעכבת. ששילוח עבדים נאמר לפני 'יובל היא', ותקיעת שופר לפני פניו, ומקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו.

ולרבי יוסי שמיטת קרקעות ושילוח עבדים אינם מעכבים, ותקיעת שופר מעכבת. (והטעם: א) שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים, שפעמים שאין עבד עברי בישראל, ואי אפשר לעולם בלא תקיעת שופר, שאי אפשר שלא יהיה שופר אחד בעולם, ומסתבר שהכתוב תלה לעכב בדבר המצוי בעולם. (ב) אם תדחה טעם זה, כי לא יתכן שאין עבד

נכנסה מקודשת השנה, ואי אתה מקדש חדשים.

י. לרבי יהודה, שנת חמשים עולה לכאן ולכאן, שהיא גם שנה ראשונה למנין שמיטה הבאה. ולחכמים, מתחילים למנות לשמיטה בשנה שלאחר היובל, שנאמר 'שנת חמשים', שנת חמשים אתה מונה אותה, ואי אתה מונה אותה שנת חמשים ליובל, ושנה אחת לשמיטה הבאה.

דף ט'

א. מוסיפין מחול על הקודש. ונחלקו תנאים מנין למדנו דין זה, רבי עקיבא דרש מ'בחריש ובקציר תשבות', שאין צריך לאסור חריש וקציר של שביעית שכבר נאמר שדך לא תזרע וגו', אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. ורבי ישמעאל דרש מהאמור ביום הכיפורים 'ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב', והלא אין מתענים בתשעה, שנאמר בערב, אלא שמתחיל להתענות מבעוד יום. וכן ביציאתו צריך להוסיף, שנאמר 'מערב עד ערב'. וגם בשבתות וימים טובים צריך להוסיף, שנאמר 'תשבתו' שבתכם'. הא כיצד? כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על הקודש.

ב. קציר העומר דוחה את השבת, שנאמר 'בחריש ובקציר תשבות', מה חריש הוא של רשות (שאין חריש של

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היוני

אלא יום אחד בשנה, וקורא לו שנת שש מאות ואחת. ורבי אלעזר דורש ממה שלא נכנס אלא יום אחד בחודש וחשוב חודש, וזה מלמדנו ששלשים יום בשנה חשוב שנה, שחודש למנויו ושנה למנוייה.

ב. מקום שנאמר בתורה 'עגל' סתם, הוא בן שנה, 'בן בקר' הוא בן שתים, 'פר' הוא בן שלש. לרבי מאיר בן כ"ד חודש ויום אחד נקרא פר, שיום אחד של תחילת שנה שלישית בסוף מנין השנים, חשוב שנה. ולרבי אלעזר, נקרא פר כשהוא בן כ"ד חודש ושלשים יום.

ג. הנוטע, והמבריך (שכופף את הזמורות בארץ), והמרכיב ערב שנת השביעית, בזמן שהנטיעה תהא נקלטת ונשרשת בארץ קודם ראש השנה כשיעור החשוב שנה (שהוא יום אחד לרבי מאיר, ושלשים לרבי אלעזר), מותר לקיימו בשביעית. ואם לא תקלוט עד כשיעור שכבר לא ייחשב לשנה, אסור לקיימו.

ונחלקו תנאים מה הוא זמן קליטה: לתנא קמא שלשים יום, לרבי יהודה שלשה ימים, ולרבי יוסי שמעון שתי שבתות. ונמצא שלדעת רבי אלעזר ששלשים יום בשנה חשוב שנה, אם רוצה ליטע ערב שביעית ויוכל לקיימו, צריך שיטע או ירכיב לתנא קמא ששים יום קודם ר"ה (שלשים יום לקליטה, ושלשים יום שייחשב שנה), ולרבי יהודה שלשה ושלשים יום, לרבי יוסי ורבי שמעון שתי שבתות ושלשים יום.

אחד עד סוף העולם, יש לנו טעם אחר, שתקיעת שופר מסורה לבית דין, ושילוח עבדים אינה מסורה לבית דין, ולא מסתבר שהכתוב תלה ביחידים, שאם ימאן לשלח לא יהיה יובל.

ה. ולשיטת חכמים כל השלשה דברים מעכבות, שמקרא נדרש לפניו לרבות על שילוח עבדים שמעכבת, ולפני פניו לרבות תקיעת שופר, ולאחריו לרבות שמיטת קרקעות.

ו. יובל נוהג בחוצה לארץ, שנאמר 'יובל' היא, מכל מקום. אבל רק בזמן שהדרור נוהג בארץ, שנאמר 'בארץ'.

ז. באחד בתשרי ראש השנה למנין שני ערלה של נטיעה, שאפילו אם נטעה באב, באחד בתשרי כלתה שנה ראשונה, שנאמר 'שלש שנים ערלים' ובשנה הרביעית, ולמדים מ'מראשית השנה' שהיא בתשרי. (ואין למדים מ'חדשי השנה האמור בניסן, לפי שיש עמה חדשים).

דף י'

א. לרבי מאיר יום אחד בשנה חשוב שנה, בין בתחילת השנה לסוף מנין השנים, ובין בסוף השנה של תחילת מנין השנים. ולרבי אלעזר שלשים יום בשנה חשוב שנה.

ושניהם מקרא אחד דרשו, שנאמר 'ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש', רבי מאיר דורש ממה שלא נכנס

סיכומי הדינים העולים ממוסקבה הגמרא בדף היוני

משום ערלה, ופעמים שהם בחמישית ועדיין אסורים משום רבעי.

ו. נדה, אין תחילת היום עולה לה בסופה, שאינה יכולה לטבול בבוקר של יום שביעי משום מקצת היום ככולו. אבל סוף היום עולה לה בתחילתה, שאם ראתה סמוך לשקיעת החמה, עולה לה יום זה בשבעת ימי נדה. (בנדה דאורייתא, שאין צריכה שבעה נקיים).

דף י"א

א. לרבי אליעזר נברא העולם בתשרי, שנאמר 'תדשא הארץ דשא' שתתלבש בדשאין, 'עץ פרי' שנגמר פרי, וזה בתשרי שהארץ מליאה דשאים ואילן מלא פירות, וזמן רביעה היתה, וירדו גשמים וצימחו, שנאמר 'ואד יעלה מן הארץ'. ולרבי יהושע נברא בניסן, שנאמר 'ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ עושה פרי', והוא בחודש ניסן שהארץ מוציאה דשאים ואילן מוציא פירות, והוא זמן שבהמה חיה ועוף מזדווגין, שנאמר 'לבשו כרים הצאן' וגו'.

ב. כל מעשה בראשית בקומתן נבראו, שהעץ היה ראוי לטעון פרי מיד. לדעתם נבראו, ששאלם אם חפצים להיבראות ואמרו הן. ובצביונם נבראו, כלומר בטעם של כל אחד ובדפוס כל אחד, שנאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם אלא צביונם.

ג. לרבי אליעזר, האבות (אברהם ויעקב) נולדו בתשרי, שהרי נקרא 'ירח

ד. ולשיטת רבי מאיר אם נטע שלשים יום קודם ר"ה של שביעית מותר לקיימו בשביעית, שסובר כתנא קמא ששלשים יום הוא זמן קליטה, ולשיטתו יום אחד בשנה חשוב שנה. ואין צריך ל"א יום, כי יום שלשים עולה לכאן ולכאן.

ולפיכך, לדעת רבי מאיר, אם נטע שלשים יום לפני ראש השנה, כשהגיע ר"ה עלתה לו שנה למנין שני ערלה, ואם ערב שביעית היא, מותר לקיימו בשביעית. ואם נטע פחות משלשים יום קודם ר"ה, לא עלתה לו שנה למנין שני ערלה עד תשרי הבא, ואם ערב שביעית היא, אסור לקיימו בשביעית.

ה. ואף על פי שאמרנו שעלתה לו שנה בר"ה כשנטעה שלשים יום קודם לכן, אם חנטו בה פירות לאחר ראש השנה של שנה רביעית עד ט"ו בשבט, עדיין אסורים עולמית משום ערלה, שאף על פי שראש השנה לנטיעה הוא תשרי, אילן ראש השנה שלו ט"ו בשבט, וזו כבר נעשית אילן, לפיכך אין שנתה מתחדשת לצאת מידי ערלה עד ט"ו בשבט. ופירות שיחנטו מט"ו שבט של שנה רביעית, דין רבעי עליהם לאכול בירושלים, והחנוטים מט"ו בשבט לשנה הבאה ואילך יצאו מידי רבעי.

ודין זה למדנו מן הכתוב 'ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הילולים, 'ובשנה החמישית תאכלו את פרי וגו', וא"ו מוסיף על ענין ראשון, לומר שפעמים שהם ברביעית ועדיין אסורים

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

ח. בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים, שנאמר: תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו וגו' עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים. ובראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, שנאמר 'והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים', ואצל יוסף נאמר 'והסירותי מסבל שכמו'.

ט. בניסן נגאלו ממצרים. לרבי אליעזר בתשרי עתידין ליגאל, שנאמר 'תקעו בחודש שופר', ונאמר 'ביום ההוא יתקע בשופר גדול'. ולרבי יהושע בניסן עתידין ליגאל, שנאמר 'ליל שמרים', ליל המשומר ובא מששת ימי בראשית. (ורבי אליעזר מפרש שמשומר ובא מן המזיקין).

דף י"ב

א. לדעת רבי יהושע היה תחילת המבול בי"ז באייר, יום שמזל כימה (שהוא זב טלה) שוקע ביום, ומעינות מתמעטים, שכבר פסקו הגשמים, ומשום ששינו מעשיהם, שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית, והעלה מזל כימה ביום, ונטל שני כוכבים מכימה, ונתגברו המעיינות, והביא מבול לעולם.

ב. ולמה מזל כימה שוקע ביום בחודש אייר? כי גלגל חמה עגול הוא, חציו למעלה מן הקרקע וחציו למטה, ושנים עשר מזלות קבועים בו, וזה סדרם: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, (טש"ת סא"ב), מאזנים, עקרב, קשת,

האייתנים', לפי שנולדו בו איתני עולם. ולרבי יהושע נולדו בניסן, שהרי אייר נקרא חודש זיו, לפי שנולדו בו זיותני עולם (שכשנתחדש אייר כבר נולדו בניסן. או משום שניסן של תקופה נמשך לתוך אייר של לבנה).

ד. ובחודש שנולדו בו מתו, שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש, שנאמר 'את מספר ימיך אמלא'. וכן אמר משה רבינו 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', היום מלאו ימי ושנותי.

ה. היוצא בימי ניסן, ורואה אילנות המלבלבים, אומר: ברוך שלא חיסר מעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם.

ו. בפסח נולד יצחק, שהמלאך אמר לאברהם 'למועד אשוב אליך ולשרה בן', כלומר ביום טוב הבא ראשון, ויש להרחיק יום בשורה מיום לידה כדי למצוא ימי עיבור הוולד בין שניהם, ולא יתכן אלא אם היה עומד בסוכות ונתבשר על פסח, ושנה מעוברת היתה, וילדה לשבעה חדשים, ואע"פ שחסרים ימי טומאה, הכל מודים ביולדת לשבעה שיוולדת למקוטעים.

ז. בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, שנאמר ברחל לשון זכירה 'ויזכר' אלקים, ובחנה 'ויזכרה ה', ובר"ה 'זכרון תרועה'. ובשרה נאמר לשון פקידה, וה' פקד את שרה, ובחנה נאמר כי פקד ה' את חנה.

סיכומי הדינים העולים ממוסקבה הגמרא בדף היומי

שקלקלו ברותחין. והעלה מזל כימה ביום (בלא שינוי), ונטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם.

ד. חכמי ישראל מונים שנות נח ובריאת עולם ושנות הדורות כרבי אליעזר, שתחילת השנים בתשרי, ולא משום שבתשרי נברא העולם, אלא שתשרי הוא ראש השנה לשנים. אבל בתקופת חמה ולבנה מונים מניסן, משום שבניסן נברא העולם, ובתחלת ליל רביעי שמשה חמה בניסן, לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בארבע רביעי היום, שלעולם יש יום ורביע בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה, וכן מולדות הלבנה מונים מולד ניסן ראשון בליל רביעי בתשע שעות ותרמ"ב חלקים.

וחכמי אומות העולם מונים גם למנין שנות הדורות מניסן.

ה. באחד בתשרי ר"ה למעשר דגן שהוא מן התורה, ולמעשר ירק שהוא מדרבנן, שאין תורמים ומעשרים תבואה או ירקות של קודם ר"ה, על תבואה או ירקות שלאחר ראש השנה.

ו. ירק שדרכו באגודות, אסור לאכול ממנו עראי משיאגד עד שיעשר. ושאינו נאגד, אסור משימלא את הכלי.

ז. בירקות הלכו חכמים אחר לקיטה, שאפילו אם גדלו יחד בשנה אחת, אם נלקטו בשתי שנים, הרי זה חדש וישן. ולפיכך אם ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא תבוא השמש, וחזר וליקט

גדי, דלי, דגים (מע"ק גד"ד), ששה מהם שקועין למטה, וששה מהם למעלה, וכשהגלגל מגלגל, זה עולה מצד זה, והראשון שבצד האחר שוקע. ושתי שעות שוהה המזל בעלייתו, וכן שכנגדו בשיקועו, שיהו כולם משמשין בעשרים וארבע שעות של היום. בחודש ניסן טלה מתחיל לעלות לאור הבוקר, שבלילה מע"ק גד"ד למעלה וטש"ת סא"ב למטה, ולאור הבוקר מתחיל טלה לעלות ומאזנים לשקוע, לסוף שתי שעות טלה כולו עולה ומאזנים כולו שוקע, לאחר שתי שעות מתחיל שור לעלות ועקרב לשקוע, וכן כולן בכל חדש ניסן.

בחודש אייר שור מתחיל לשמש ביום בכל החודש, ובשתי שעות ראשונות גומר עלייתו, שניות תאומים, שלישית סרטן, רביעית אריה, חמישית בתולה, וששית מאזנים, וכן כולן, נמצא טלה עולה בשתי שעות אחרונות של הלילה, וכל היום הוא שוקע והולך, וכימה הוא זנב טלה, והמבול ירד ביום שנאמר בעצם היום הזה, דרך נקב שתי כוכבים שנטלו מכימה, שהוא מזל שיש בו כוכבים הרבה.

ג. ולדעת רבי אליעזר היה י"ז בחשון, יום שמזל כימה עולה ביום, שבחשון עולה עקרב בתחילת היום ואחריו קשת, נמצא טלה עולה בסוף היום, ומעיינות מתגברים, שהן ימות הגשמים. ומתוך ששינו מעשיהם, שינה הקב"ה עליהם מעשה בראשית, שנידונו ברותחין לפי

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

ב. תבואה זזיתים, מתעשרים לפי שנה שהביאו שלישי. למסקנת הגמרא דין זה נלמד מן הכתוב 'ועשת את התבואה לשלש השנים', אל תקרי לשלש אלא לשלישי. (והכתוב מיותר לדרשה, שכבר נאמר 'וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית').

ג. כל מדות חכמים כן הוא, בארבעים סאה אדם טובל, בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול. כביצה מטמא טומאת אוכלים, כביצה חסר שומשום אינו מטמא טומאת אוכלים, ששיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק לא פחות ולא יותר מכביצה. שלשה על שלשה טפחים מטמא מדרס, היה חסר נימא אינו מטמא מדרס, ששיערו חכמים ששיעור זה ראוי לישיבה.

ד. כשנכנסו ישראל לארץ, הקריבו את העומר ואחר כך אכלו מן החדש, שנאמר 'ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח' ולא קודם לכן, לפי שעדיין לא נקרב העומר. ולא הקריבו מתבואה שנתבשלה ביד גויים, שנאמר 'קצירכם'. ואע"פ שנכנסו רק בעשור לחודש, היה להם תבואה שנתבשלה בחמשה ימים, שארץ ישראל נקראת 'ארץ צבי', מה צבי קל ברגליו מכל החיות, אף ארץ ישראל קלה לבשל פירותיה מכל הארצות.

ה. אילן הלכו בו אחר חנטה, שאם חנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט (שהוא ראש השנה לאילנות) מתעשר לשנה שעברה,

משתבוא השמש, אין תורמים ומעשרים מזה על זה, שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן, ולא מן הישן על החדש.

ח. ואם היתה שנה שניה של שמיטה שנכנסת לשלישית, מה שנלקט בשנה שניה (קודם שתבוא השמש), מפריש עליה מעשר ראשון ומעשר שני. ומה שנלקט בשלישית (לאחר שתבוא השמש) מפריש עליה מעשר ראשון ומעשר עני.

ולמדנו דין זה ממה שנאמר 'בשנה השלישית שנת המעשר', שנה שאין בה אלא מעשר אחד ממעשרות שנהגו בשתי שנים הקודמות, והוא מעשר ראשון, ומעשר שני יבטל ויפריש במקומה מעשר עני. (אבל מעשר ראשון לא בטל, שהקישו הכתוב לנחלה שאין לה הפסק. וי"א שנאמר 'ובא הלוי', כל זמן שבא תתן לו).

ט. המודר הנאה מחבירו לשנה, מונה י"ב חודש מיום ליום. ואם אמר לשנה זו, אפילו עמד בכ"ט באלול, כיון שהגיע יום אחד בתשרי עלתה לו שנה. וגם להאומר שיום אחד בשנה לא חשוב שנה, זה לא נתכוין אלא לצער עצמו וכבר נצטער. ואין אומרים ששנתו כלתה בניסן, שבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם.

דף י"ג

א. התלתן, הולכים בו למעשר אחר שנת צמיחתו, כשהזרע צומח בתוכו, ולא אחר שנת לקיטתו כירק.

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

משניהם מעשר לפי החשבון. ולחכמים 'אין בילה', שאפשר שלא נבלל יפה, ורובו של מעשר מן הישן או מן החדש.

ט. שמואל פסק הלכה ש'אין בילה' חוץ מייין ושמון, שאם עירב יין חדש עם הישן, או שמן חדש עם הישן, תורם ומעשר ממנו, ויש במעשר שניהם כפי החשבון, שדבר לח נבלל יפה, אבל יבש אין סומכין בו על הבילה. ואע"פ כן פסק שמואל שמותר לערב קטניות שנשרשו קודם ר"ה עם אלו שנשרשו לאחר ר"ה, שלדבריו הולכים בהם אחר גמור פרי, וכיון שנגמור פריים לאחר ר"ה, מותר לעשר מאלו על אלו.

דף י"ד

א. ולמה קבעו חכמים זמן של מעשר ירק אחר לקיטה? שסמכו על המקרא 'באספך מגרנך ומיקבך', ומפרש רבי יוסי הגלילי, שכל אסיף שלך יהא כתרומת גורן ויקב, שהלכה בהן תורה אחר שנה שהביאה שלישי, שהיא שנה שגדלו במימיה (שבשליש כבר ראויה ליקצר בדוחק), ולפיכך אילן הולכים בו אחר חנטה, שכל גדילת פירותיו הוא במי שנה שעברה, שהעלאת שרף האילן לפני חנטה הוא. אבל ירקות שגדילים על מי שנה הבאה, והוא שנת לקיטתן, מתעשרים לשנה הבאה.

ורבי עקיבא דורש, שכל שהוא כגורן ויקב שגדל על רוב מים, כלומר מי גשמים, והם פירות האילן, מתעשרים

ואם חנטו לאחר מכן מתעשר לשנה הבאה. ירקות הולכים בהם אחר לקיטה, שאם ליקט ירק ערב ר"ה מתעשר לשנה שעברה, ואם ליקט לאחר ר"ה מתעשר לשנה הבאה. תבואה וזיתים הולכים בהם אחר שלישי בישולם.

ו. קטניות, והם אורז ודוחן ופרגין ושומשמים, הולכים בהם אחר השרשה, שאם השרישו לפני ראש השנה מתעשרים לשעבר ומותרים בשביעית. ואם השרישו אחר ר"ה אסורים בשביעית ומתעשרים לשנה הבאה. והטעם שלא הלכו בהם אחר לקיטה, לפי שאין נלקטים כאחד, אלא היום לוקטים ומפרכין מעט ולמחר מעט, ונמצאו חדש וישן מעורבין יחד, לכך הלכו בהם אחר השרשה, שבשנה אחת משרשת כל השדה. ולשיטת שמואל הולכים בהם אחר גמור פרי.

ז. פול המצרי דרכו לזרעו לירק ולזרע, והזרע לירק, הולך בו במעשר אחר לקיטה. והזרע לאכול את זרעו, תורת קטניות עליו, ומתעשר אחר השרשה. ואם השריש מקצתו לפני ראש השנה ומקצתו לאחר ראש השנה, אין תורמים ומעשרים מזה על זה.

ח. לרבי שמעון שזורי, יכול לבלול קטניות שהשרישו קודם ר"ה עם אלו שהשרישו אחר ר"ה, ונמצא תורם ומעשר מן החדש שבו על החדש שבו ומן הישן שבו על הישן שבו, ש'יש בילה', כלומר שסומכין שנבלל יפה ויש

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היומי

חוליות, ובית הלל מחמירין בה. וביתה הלל מקילים לענין טומאה, שאם חסרה חוליא אחת אינה מטמאה, ובית שמאי מחמירים בה. והאוחז כקולי בית שמאי בזו, וכקולי בית הלל בזו, רשע, שדבריו סותרים זה את זה כדי להקל. והאוחז בחומרי שניהם, הוא כסיל שהולך בחשך, שאינו יודע להבחין על מי לסמוך.

אבל בשתי מחלוקות שהקילו אלו בזו ואלו בזו, יכול אדם לעשות כקולי בית שמאי כאן, וכקולי בית הלל כאן, ואין כאן לא רשעות ולא סכלות, שבדין זה הוא סובר כבית שמאי, ובזה כבית הלל.

ה. ומשיצאה בת קול שהלכה כבית הלל, הלכה כבית הלל, ואין אדם יכול לנהוג כבית שמאי.

ו. לרבן גמליאל, אתרוג שזה לאילן בשלשה דרכים, שלענין ערלה רבעי ושביעית, הולכים בו אחר חנטה. ולירק בדרך אחד, שלענין מעשר הולכים אחר שנת לקיטתו, לפי שהוא גדל על כל מים כירק. ואע"פ שהולכים בו אחר לקיטה כירק, ראש השנה שלו בשבט כאילן.

ולפיכך אם ליקט אתרוג ערב ט"ו בשבט עד שלא תבוא השמש, וחזר וליקט משתבוא השמש, אין תורמין ומעשרין מזה על זה. ואם היתה שנה שלישית שנכנסת לרביעית, על מה שליקט קודם שתבוא השמש מְעַשֵּׂר מעשר ראשון ומעשר עני, ועל מה שליקט לאחר שתבוא השמש מְעַשֵּׂר מעשר ראשון ומעשר שני.

לשנה שעברה. אבל ירק שגדל על כל מים, שצריך להשקותו תמיד, מתעשר לשנה הבאה.

ב. בצלים הסריסים (שאינן נעשים גדולים), ופול המצרי שזרעו לירק, שמנע מהם מים ולא השקום שלשים יום לפני ראש השנה, ולקטן לאחר ראש השנה, לרבי יוסי הגלילי מתעשרים לפי שנה שעברה, ואם ר"ה של שביעית היא מותרים בשביעית, ואין הולכים בהם אחר לקיטה, כיון שמנע מהם מים קודם ר"ה, נמצאו גדלים על מי שנה שעברה כאילן. ולרבי עקיבא הולכים אחר שעת לקיטתם, שהרי גדלים על כל מים כשאר ירקות. (וי"א להיפך).

ג. באחד בשבט, ר"ה לאילן לבית שמאי, ואין תורמין מפירות אילן שחנטו קודם לכן, על פירות שחנטו לאחר מכאן. ולבית הלל בחמשה עשר בו.

וקבעו חכמים ר"ה לאילן בחודש שבט, לפי שיצאו רוב גשמי שנה, ועלה השרף באילנות, ונמצאו הפירות חונטין מעתה, ואע"פ שעדיין רוב תקופת טבת מבחוץ.

ד. קודם שיצא בת קול שהלכה כבית הלל, היה האדם יכול לבחור, אם לנהוג כבית הלל, או לנהוג כבית שמאי. אבל לא יעשה מקולי שניהם במחלוקת אחת, כגון בשיעור חסרון בשדרה שלא תטמא באהל, שלבית שמאי הן שתי חוליות, ולבית הלל חוליה אחת, וכן הדין לענין טריפה, ונמצא שבית שמאי מקילים בטריפה שאינה אסורה עד שתחסר שתי

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

שהולכים באתרוג אחר חנטה לענין שביעית, ומשום כך אין בה קדושת שביעית ופטורה מביעור. ופטורה ממעשר אע"פ שאין מחויב להפקירה, שמאחר שכל שדות ופרדסות הן הפקר בשביעית, ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו, יד הכל ממשמשין בה, ונעשה הפקר בעל כרחו ופטור ממעשר. ובת שביעית שנכנסה לשמינית, קדושת שביעית יש לה, ופטורה ממעשר וחייבת בביעור. (וגם להאומרים שלענין מעשר הולכים באתרוג אחר לקיטה, כל זה לענין שניה ושלישית, או חדש וישן, אבל כשנחנטה בשביעית יש לה קדושת שביעית והפקר הוא, והפקר פטור ממעשר. רש"י ע"ב).

ב. לשיטת רב המנונא (ורבי יוחנן וריש לקיש): בת ששית שנכנסת לשביעית, לעולם ששית, וחייבת במעשר, שמכיון ששביעית אין נוהגת בה, ואינה הפקרא דמלכא, משמוש יד הכל שבה אינה אלא גזל, ואין הפקר כזה פטור מן המעשר, ופטורה מביעור. ובת שביעית שנכנסת לשביעית, לעולם שביעית, ופטורה ממעשר וחייבת בביעור.

ג. לרבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון, בת ששית שנכנסת לשביעית פטורה ממעשר ומביעור. (כדעת רבה). וגם בת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה ממעשר ומביעור, שאע"פ שהולכים אחר חנטה, אין חיוב ביעור אלא בפרי שגדל בשביעית ונלקט

ולרבי אליעזר אתרוג שוה לאילן לכל דבר, וגם למעשר הולכים בו אחר חנטה. (ולרבותינו באושא הולכים באתרוג אחר לקיטה בין למעשר בין לשביעית. להלן טו:).

ז. רבי עקיבא נהג שני מעשרות באתרוג שליטת באחד בשבט, שהיתה שנה שניה נכנסת לשלישית, והפריש מעשר שני ומעשר עני. וטעמו:

י"א שהיה מסתפק אם לבית הלל ר"ה הוא באחד בשבט ומתעשר להבא, או שר"ה בט"ו בשבט ומתעשר לשעבר. וי"א שהאתרוג נחנט קודם ט"ו בשבט, ונלקט לאחר ט"ו בשבט, ונסתפק אם הלכה כרבן גמליאל שלענין מעשר הולכים באתרוג אחר לקיטה, או הלכה כרבי אליעזר שהולכים בו אחר חנטה.

דף ט"ו

א. אתרוג (ושאר אילנות) ראש השנה שלו בט"ו בשבט של חדשי הלבנה, ולא בשבט של תקופת חמה. וגם בשנה מעוברת, הולכים אחר רוב שנים, שראש השנה שלו בחודש ששמו 'שבט'. (ולא באדר ראשון).

ב. חכמים נחלקו בדין אתרוג שנחנט בשנה ששית ונלקט בשביעית, ואתרוג שנחנט בשביעית ונלקט בשמינית, לענין חיוב מעשר וחיוב ביעור:

א. לשיטת רבה: בת ששית שנכנסה לשביעית, פטורה ממעשר ומביעור, לפי

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

וכל תבואה נדונית שני פעמים, בפסח שקודם זריעתה נדונית על מה שיארע בה עד פסח, ובפסח הסמוך לקצירתה נדונית על מה שיארע בה מעתה. ולפיכך, אם ראה אדם שהתבואה שזורעים אותה בחשון מוצלחת, ימהר לזרוע תבואה שזורעים בשבט או באדר, כדי שתגדל יותר עד פסח.

ב) לרבי מאיר הכל נדונים בראש השנה, וגזר דין שלהם נחתם ביום הכפורים.

ג) לרבי יהודה, הכל נידונים בראש השנה, וגזר דין שלהם נחתם כל אחד בזמנו, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בחג נידונין על המים. ואדם נידון בראש השנה, וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים.

ד) לרבי יוסי אדם נידון בכל יום, שנאמר 'ותפקדנו לבקרים'. והוא דין ממש ולא עיון בעלמא, שנאמר, לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל 'דבר יום ביומו'.

ה) לרבי נתן אדם נידון בכל שעה, שנאמר לרגעים תבחננו.

ב. מלך נכנס לדין קודם הציבור, שנאמר 'משפט עבדו' ואח"כ 'משפט עמו'. שאין ראוי למלך שימתין בחוץ. ועוד, כדי שיכנס המלך קודם שיתרבה חרון אף משום עוונות ציבור.

ג. מתפללים על תלמידי חכמים וחולים בכל יום, י"א משום שסוברים כרבי יוסי שאדם נידון בכל יום, ומבקשים שידונו

בשביעית, שדין ביעור נלמד מ'לבהמתך ולחיה אשר בארצך' האמור בשנה שביעית ולא בשמינית.

ג. לרבותינו באושא הולכים באתרוג אחר לקיטה, בין למעשר ובין לשביעית.

ד. לשיטת רבי נחמיה, לא אמרו שהולכים באילן אחר חנטה, אלא באילן העושה כעין שתי בריכות, שאין פירותיו נגמרים כאחת. אבל אילן שפירותיו נלקטים כאחד, כגון דקלים וזיתים וחרובין, הולכים בהם אחר לקיטה.

ה. בנות שוח, שביעית שלהם שניה, שהן עושות לשלש שנים, ופירות שחונטים בשביעית אין נלקטים עד שנה שניה, והולכים בהם אחר חנטה. ולרבי נחמיה הולכים בהם אחר לקיטה, לפי שהם נלקטים כאחת.

ו. לרבי יוחנן נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה לענין מעשר לילך אחר לקיטה, הואיל ומעשר שלהם מדרבנן.

דף ט"ז

א. תנאים נחלקו באיזה זמן העולם נידון:

א) לרבי ישמעאל (ולתנא במשנתינו), בפסח דנים על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, וגזר דין של אדם נחתם ביום הכיפורים. ובחג (סוכות) נידונים על המים.

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

ח. שנה שרשה בתחילתה, שישראל עושים עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפילה, מתעשרת בסופה, שנאמר 'מרשית השנה' (בלא א', לשון רש), 'ועד אחרית שנה', סופה שיש לה אחרית.

ט. אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם'.

י. שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם: (א) קיר נטוי, שכשעובר תחתיו הוא נבדק אם ראוי לעשות לו נס. (ב) עיון תפלה, שסומך על תפילתו ובטוח שתהא נשמעת, ומתאמץ לכוין לבו. (ג) המוסר דין על חבירו, שבדקים אם ראוי שייענש חבירו על ידו. והוא נענש תחלה, שנאמר 'ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך', ולבסוף הוא קבר אותה.

יא. ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם: צדקה, שנאמר 'וצדקה תציל ממות'. צעקה, שנאמר 'ויצעקו אל ה' בצר להם וממצקותיהם יוציאם'. שינוי השם, שנאמר 'שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה' 'וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן'. שינוי מעשה, שנאמר 'וירא האלקים את מעשיהם, וינחם האלקים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה'.

יב. י"א שגם שינוי מקום קורע גזר דין, שנאמר 'ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך', ולאחר מכן 'ואעשך לגוי גדול'. וי"א שאינו אלא משום זכותה של ארץ ישראל.

אותו לזכות, אבל לחכמים שאין נידון אלא בראש השנה, הרי כבר דנו אותו. וי"א שמתפללים גם לדברי חכמים, כי 'יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין'.

ד. מביאים עומר בפסח, מפני שהפסח זמן תבואה, כי אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומביאים שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן, אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. (ששתי הלחם מרצים על הפירות לפי שמתירים להביא ביכורים, וי"א כי עץ שאכל אדם הראשון חיטה היתה). ומנסכים מים בחג, אמר הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ואמרו לפני בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ושופרות, כי זכרוניכם עולה ע"י השופר.

ה. תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

ו. תוקעים ומריעין בר"ה בישיבה, ותוקעים ומריעין בעמידה, כדי לערבב את השטן, שכשישמע ישראל מחבבין את המצוות, מסתתמים דבריו.

ז. שנה שלא תקעו לה בתחלתה, מריעין לה בסופה, לפי שלא נתערבב השטן.

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

עוונות. וי"א שמעביר עון ראשון, וכיון שחסר אחד מכריעים הזכיות. ועון עצמו אינו נמחק, אלא מונח לצד אחד, שאם יהיה רוב עוונות עמו, נמנה עם הרשעים. ואם יש בין מחצה עוונות שלו עוון של פושעי ישראל בגופן (שלא הניח תפילין), יורד לגיהנום ומצפצף ועולה.

ב. פושעי ישראל בגופן, והוא מי שלא הניח תפילין, וכן פושעי אומות העולם בגופן (בעבירה), יורדים לגיהנום ונידונים בה י"ב חדש, ולאחר מכן גופן כלה ונשמתן נשרפת, ורוח מפזרתם תחת כפות רגלי צדיקים. (ולבית הלל לא אמרו שפושעי ישראל בגופן אין להם תקנה אלא כשיש להם רוב עוונות, אבל במחצה על מחצה, מצפצפים ועולים).

ג. המינים (שהפכו דברי אלקים חיים לרעה), והמלשינים (שמוסרים ממון ישראל ביד גוים), והאפיקורסים (מבזין תלמידי חכמים), שכפרו בתורה, ושכפרו בתחיית המתים, ושפירשו מדרכי ישראל, ופרנס שמטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים, ואלו שחטאו והחטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט וחבריו, יורדים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות, גיהנום כלה והם אינן כלים, מפני שפשטו ידיהם בזבול, שהחריבו בית המקדש בעוונם. ופניהם דומין לשולי קדירה. והם מן הטובים של בני מחוזא, ונקראים בני גיהנום.

ד. אמרה כנסת ישראל להקב"ה 'אהבתי כי ישמע ה', אימתי אני אהובה לפניך,

יג. חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר 'מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת', ומשמע שבחודש ושבת יש לה לילך.

יד. חייב אדם לטהר עצמו ברגל, שנאמר 'ובנבלתם לא תגעו', ואין הכתוב מדבר אלא ברגל, שבשאר ימות השנה לא הוזהרו ישראל אפילו על טומאה חמורה של מת שכהנים הוזהרו עליה, כל שכן שלא הוזהרו על טומאה קלה של נבילה.

טו. שלשה ספרים נפתחין בראש השנה: אחד של צדיקים גמורים, שנכתבים ונחתמים לאלתר לחיים. אחד של רשעים גמורים, שנכתבים ונחתמים לאלתר למיתה. אחד של בינוניים, שתלויים ועומדים עד יום הכפורים, זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבים למיתה.

דף י"ז

א. שלש כתות יהיו ביום הדין כשיחיו המתים, אחת של צדיקים גמורים, והם נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם. אחת של רשעים גמורים (שרובן עוונות), שנכתבים ונחתמים לאלתר לגיהנום. ואחת של בינוניים, לבית שמאי יורדים לגיהנום ומצפצפים ועולים, שצועקים ובוכים מתוך יסורים שעה אחת, ועולים.

ולבית הלל אין בינוניים יורדים לגיהנום, שנאמר 'ורב חסד', מטה כלפי חסד. והיאך הוא מטה? י"א שכובש כף מאזנים של זכויות, וי"א שנושא כף של

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

גמורים בראש השנה, ופסקו עליהם גשמים מרובים, לסוף חזרו בהן, הקב"ה מורידם שלא בזמנן על הארץ שאינה צריכה להן. ואע"פ שגזר דין של ציבור נקרע ע"י תשובה, באופן שאפשר לקיים את הגזירה לטובה, הוא מתקיים.

יא. למה נאמר במקום אחד 'אשר לא ישא פנים', ובמקום אחר 'ישא ה' פניו אליך', י"א שבעבירות שבין אדם למקום הקב"ה נושא פנים, ובעבירות שבין אדם לחבירו אינו נושא (עד שירצה את חבירו). וי"א שקודם גזר דין נושא פנים, ולאחר גזר דין (של יחיד) אינו נושא.

דף י"ח

א. שנים שעלו למיטה וחוליים שוה, זה ירד וזה לא, וכן שנים שעלו לגרדום לידון ודינם שוה, זה ניצל וזה לא, י"א מפני שזה התפלל תפילה שלימה ונענה, וזה לא התפלל תפילה שלימה. וי"א שזה התפלל קודם גזר דין, וזה לאחר גזר דין.

ב. ולשיטת רבי יצחק גזר דין של יחיד נקרע ע"י תפילה, ש"יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין'.

ג. גזר דין של ציבור שיש עמו שבועה, לא נקרע, שנאמר 'נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה'.

ד. ואע"פ שעוונם לא מתכפר בזבח ובמנחה, הוא מתכפר בתורה, לדברי רבא. ולאביי מתכפר בתורה ובגמילות חסדים. ושניהם מבית עלי היו, רבא עסק

בזמן שאתה שומע קול תחנוני. 'דלותי ולי יהושיע', אע"פ שאני דלה מן המצות, לי נאה להושיע.

ה. כל פרנס המטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן תלמיד חכם.

ו. כל המעביר על מדותיו, שאינו מדקדק למדוד מדה למצערים אותו, ומניח מדותיו והולך לו, מעבירים לו על כל פשעיו, שנאמר 'נושא עון ועבר על פשע', למי נושא עון למי שעובר על פשע. 'לשארית נחלתו' ולא לכל נחלתו, למי שמשים עצמו כשיריים.

ז. בתחילה דן הקב"ה את העולם במשפט אמת, וכשרואה שאין העולם מתקיים, נכנס לפנים מן השורה, שנאמר 'צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו', בתחילה צדיק ולבסוף חסיד. ועוד נאמר 'ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', בתחילה תשלם כמעשהו ובסוף ולך ה' חסד. ועוד נאמר 'ורב חסד ואמת', בתחילה ואמת ולבסוף ורב חסד.

ח. ברית כרותה לשלש עשרה מידות, שאינן חוזרות ריקם.

ט. גזר דין של ציבור, נקרע ע"י תשובה. אבל גזר דין של יחיד אינו נקרע. (וי"א שגם גזר דין של יחיד נקרע. להלן יח.).

י. היו ישראל רשעים גמורים בראש השנה, ופסקו להם גשמים מועטים, לסוף חזרו בהן, הקב"ה מורידן בזמנן על הארץ הצריכה להן. ואם היו צדיקים

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היומי

משבת. ג) על אלול מפני ראש השנה, שמודיעים מתי התחיל אלול, ועושים ראש השנה ביום שלשים לאלול. שברוב שנים אין אלול מעובר, ואע"פ שספק בידם שמא יעברוהו בית דין, מאחר שאי אפשר להן לדעת, הולכים אחר רוב שנים. אבל אם לא ידעו מתי התחיל אלול, לא ידעו יום שלשים שלו. ד) על תשרי מפני תקנת המועדות, שהולכים עד מקום שיכולים להגיע עד החג, שלא יהא לבם נוקפם ביום כיפורים וסוכות. ה) על כסלו מפני חנוכה. ו) על אדר מפני הפורים. וכשהיה בית המקדש קיים יוצאים גם על איר, מפני פסח שני.

ט. ארבע צומות נזכרו במקרא: צום הרביעי, צום החמישי, צום השביעי, וצום העשירי. הרביעי זה תשעה בתמוז שהוא רביעי לחדשים, שבו הובקעה העיר. חמישי זה תשעה באב שהוא חמישי לחדשים, שבו נשרף בית אלקינו. שביעי זה ג' בתשרי שהוא שביעי לחדשים, שבו הרג ישמעאל בן נתניה את גדליה בן אחיקם, ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלקינו.

י. צום עשירי, לרבי עקיבא זה עשרה בטבת שהוא עשירי לחדשים, שבו סמך מלך בבל על ירושלים. ואע"פ שקדם לכולם, הכתוב מונה כסדר החדשים. ולרבי שמעון זה חמשה בטבת, שבו באת שמועה לגולה שהוכתה העיר, ועשו יום שמועה כיום שריפה, ולפי דבריו הכתוב מונה כסדר המאורעות.

בתורה וחי' ארבעים שנים, אביי עסק בתורה ובגמילות חסדים, וחי' ששים שנה.

ה. ומשפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים בני י"ח שנה, והורה להם רבי יוחנן בן זכאי שיעסקו בתורה שמא ממשפחת עלי הם, ועסקו בתורה וחי', והיו קורין אותה משפחת רבן יוחנן על שמו.

ו. גזר דין של ציבור אע"פ שנחתם נקרע, שנאמר 'כה' אלקינו בכל קראנו אליו'. אבל על היחיד נאמר 'דרשו ה' בהמצאו', אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

ז. בראש השנה כל באי עולם עוברים כבני מרון. ומהו בני מרון? י"א ככבשים הנמנים למעשר בהמה, שיוצאים זה אחר זה בפתח קטן. וי"א כמעלות בית מרון שהוא צר, ואין שנים יכולים לילך זה בצד זה, מחמת העמק שיש משני צידי הדרך. וי"א כחיילות של בית דוד, שמונים אותם זה אחר זה בצאתם למלחמה. וכולם נסקרין בסקירה אחת, שנאמר 'היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם' שרואה יחד את לבם ומבין אל כל מעשיהם.

ח. על ששה חדשים שלוחים יוצאים להודיע לגולה מתי קידשו בית דין את החודש, אם ביום שלשים או ביום ל"א:

א) על ניסן מפני הפסח, והולכים עד פסח חוץ משבת. ב) על אב מפני התענית, והולכים שמונה ימים חוץ

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היוני

שגזרו תענית בחנוכה בלוד, והורה רבי יהושע להתענות על מה שהתענו.

ד. ימים הכתובים במגילת תענית, אסור להתענות בהם, בימים שלפניהם, ובימים שלאחריהם. אבל שבתות וימים טובים, הם אסורים בתענית, לפניהם ולאחריהם מותרים, שדברי תורה אין צריכים חיזוק, ודברי סופרים צריכים חיזוק.

ה. ג' בתשרי, הוא מן הימים הכתובים במגילת תענית שאסור להתענות בהם, שבו ביטלו מלהזכיר שם שמים בשטרות. ולא הוצרך ליום עצמו (להאומר שהמעשה היה בזמן המקדש), שכבר אסור להתענות בו משום שנהרג בו גדליה ונהפך לששון ולשמחה, אלא לאסור יום שלפניו. ולא היה אסור משום למחרת ר"ח, ולא משום יום שלפני יום שנהרג בו גדליה, שדברי תורה אין צריכים חיזוק, ודברי קבלה כדברי תורה.

ו. להאומר שמגילת תענית לא בטלה לאחר חורבן, הוסיפו בזמן יהודה בן שמוע יום אחד במגילת תענית, והוא כ"ח באדר שבו ביטלו גזירת שמד שגזרו על היהודים.

ז. הלכה כדברי האומר שבטלה מגילת תענית, חוץ מחנוכה ופורים שלא בטלו.

ח. כלי זכוכית שנטמאו, וניקב אותם כדי לטהרן מטומאתן, והטיף לתוכן עופרת לסתום את הנקב, לרבי מאיר חזרו לטומאתן הישנה, וטמאים גם אם לא נגעו שוב בטומאה, ואע"פ שלא גזרו

יא. ואין חיוב להתענות בצומות הללו אלא בזמן שיש שמד, אבל בזמן שאין שמד, אע"פ שאין שלום, אינם אלא רשות. ובזמן שיש שלום, שאין יד הגויים תקיפה על ישראל, יהיו לששון ולשמחה, ואסורים בהספד ובתענית.

יב. ומכיון שבזמן שאין שמד אין חובה להתענות, לא הטריחו חכמים להוציא שלוחים על חדשי תמוז וטבת להודיע זמני הצומות. אבל על תשעה באב השלוחים יוצאים לפי שהוכפלו בו צרות, שחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

דף י"ט

א. חכמים קבעו ימים טובים שאירעו בהם נסים, ואסרו אותם בתענית, ויש מהן שאסרו גם בהספד, וכתבו אותם במגילה הנקראת 'מגילת תענית'.

ב. י"א שמשחרב הבית, בטלה מגילת תענית, והימים הנזכרים בהם מותרים בהספד ובתענית, שכמו שהצומות שהיו לששון ולשמחה בזמן הבית, חזרו להיות צום כשחרב, כך גם מועדים אלו בטלו ומותר לצום בהם. וי"א שלא בטלה, שרק הצומות תלויים בבנין המקדש בטלו, ולא אלו.

ג. והכל מודים בחנוכה שלא בטלה, לפי שהנס כבר מפורסם וגלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצות, והחזיקו בו כשל תורה, ולא נכון לבטלו. ומעשה

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היוני

חסרים. ד) לרבי סימאי עשו כפי רצונם, או שניהם מלאים, או שניהם חסרים, או אחד מלא ואחד חסר. ה) לשיטת רב, לעולם אדר ראשון מלא והשני חסר, עד שיוודע שהוקבע ר"ח אדר שני ביום שלשים, ועשו את הראשון חסר. ו) למר עוקבא אדר הסמוך לניסן, לעולם היה חסר. (ונדחו דבריו. להלן כ.).

דף ב'

א. עדים שראו את הלבנה בחידושה, מחללין את השבת ויוצאים חוץ לתחום להעיד בפני בית דין על שני חדשים, על ניסן ותשרי, לפי שכל המועדים תלויים בשני חדשים הללו. ובזמן שבית המקדש קיים מחללים על כל החדשים מפני תקנת הקרבן, שיקרב מוסף של ראש חודש בזמנו.

ולפי המסקנא, הטעם שמחללים שבת הוא כדי שיקבעו בית דין את החודש בזמנו לפי מולד הלבנה. ונדחו דברי האומר שחודש אדר הסמוך לניסן יהיה לעולם חסר, שאם כן לא היה להם לחלל שבת, כיון שבין כך יקבעו בית דין את החודש ביום שלשים.

ב. י"א שמשום שני דברים היו בית דין מעברים את אלול: א) להפריד שבת ויום טוב זה מזה, כדי שלא יכמושו ירקות הנאכלות חייך, בשבת שאחר יו"ט או ביו"ט שלאחר שבת. ב) להפריד שבת ויום הכפורים זה מזה, שלא יסריח מת

חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות, כיון שהעופרת מעמידם דינם ככלי מתכות, כי 'הכל הולך אחר המעמיד'. ולחכמים טהורים, לפי שעיקרן מזכוכית, ולא הלכו אחר המעמיד.

י"מ הענין בטומאה ראשונה, שכלי מתכות מקבלים טומאה מן התורה, וכלי זכוכית מקבלים רק מדרבנן, ונחלקו בכלי זכוכית טהורים שסתם נקב שלהם בעופרת, שרבי מאיר הולך אחר מעמיד, ומקבלים טומאה מן התורה, ולחכמים אין מקבלים טומאה אלא מדרבנן).

ט. מימות עזרא ואילך לא מצינו חודש אלול מעובר. ואע"פ כן היו שלוחים יוצאים להודיע לגולה מתי נקבע ר"ח תשרי, כי אם היה צורך משום הירקות או המתים (ראה להלן כ.), היו מעברים את אלול, אע"פ שיתקלקל ר"ה לגולה.

י. לשיטת רבי אם נתעברה השנה, יצאו שלוחים גם בחודש אדר שני, להודיע מתי הוקבע ר"ח כדי לקיים את הפורים בזמנו. שאם עשו פורים באדר ראשון לא יצאו ידי חובתם, כי כל מצוות הנהגות באדר שני אין נוהגות בראשון. ולשיטת התנא במשנתנו לא יצאו על אדר שני, כי חודש אדר ראשון היה לעולם מלא.

יא. תנאים נחלקו בענין חדשי אדר אם היו מלאים או חסרים: א) י"א שאדר ראשון הוא לעולם מלא. ב) לרבן שמעון בן גמליאל ורבי אם רצו עשו אדר ראשון חסר, ואם רצו עשאוהו מלא. ג) לרבי יהושע בן לוי עשו את שני האדרים

סיכומי הדינים העולים ממשקנת הגמרא בדף היומי

אחד מלא ואחד חסר, כסדר מולד הלבנה שמתחדשת לעולם בסוף כ"ט ימים ומחצה. ולשיטה זו אין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בשבוע, ואם היתה שנה מעוברת חמשה.

ד) י"א שמאיימים על העדים שיעידו לעשות את החודש חסר, ואין מאיימים עליהם שיחרישו כדי לעשותו מלא, שכשנראית בזמנה ואינם מעידין, הרבה אחרים יש שראוהו, ונראה שעל שקר עיברוהו. אבל כשלא ראוהו, ויאמרו שנים אנו ראינו, אין השקר נודע.

ה. צריך שיהא לילה ויום מן החודש, שאם נראית הלבנה הישנה אור ליום שלשים, אין מקדשין אותו ביום שלשים. (ולפיכך אם נראית הישנה בלילה, אין מאיימים על העדים לקדשו, למאן דאמר שמקדשים החודש לצורך. אבל בראיה בין כך אי אפשר להם לקדש, שהלבנה מכוסה כ"ד שעות).

ו. ולמדנו דבר זה: לרבי יוחנן שנאמר ביום הכיפורים 'מערב עד ערב תשבתו', ללמד שהיום הולך אחר הלילה לענין המועדות. ולריש לקיש שנאמר באכילת מצות של פסח 'עד יום האחד ועשרים בערב', למדנו שיציאת מועד הוא בערב, ומשום שהיום הולך אחר הלילה.

ז. לאביי אין ביניהם אלא משמעות דורשים, ולרבא יש ביניהם חילוק לדין, כשנראית הלבנה בתחילת ליל שלשים קודם חצות, שלריש לקיש אין מקדשין אותו, שלמדנו מיום הכיפורים שהיום

שימות בראשון שבהם, ולא יקבר לא היום ולא למחר.

וי"א שלא חששו אלא ביום כיפורים שלא יחול סמוך לשבת משום המתים, אבל לא חששו שלא יחול יו"ט סמוך לשבת, שמשום המתים אפשר להתעסק בקבורתם ביו"ט ע"י גויים, ואת הירקות אפשר לשרות בחמין כדי שיחזרו לקדמותן.

ג. ולא הוצרכו לעבר את אלול אלא בשביל בני בבל, שהיא עמוקה וחם להם, אבל לא בשביל בני א"י שיש בה הרים וגבעות והאוויר שולט בה, ואין חשש שיסריחו המתים או שיכמושו הירקות.

ד. חכמים נחלקו אם בית דין מעברים או מחסרים את החודש לצורך כשלא באו עדים:

א) י"א שאם יש צורך לעבר את החודש, מאיימים על העדים שראו ביום שלשים, שיחרישו ולא יעידו, כדי לעשותו מלא. אבל אם יש צורך לחסרו, ואין לנו עדים שראוהו ביום שלשים, אין מאיימים על העדים שלא ראו, שיאמרו ראינו ויעידו שקר. שנאמר 'החודש הזה לכם', כזה ראה וקדש, ראה תחלה ואחר כך קדש.

ב) י"א שכל זה בשאר חדשים, אבל בניסן ותשרי שהמועדות תלויים בהם, מאיימים על העדים גם לחסר את החודש, שגם אם לא ראו יאמרו ראינו.

ג) לאחרים אין מעברים ולא מקדשין שום חודש לצורך, ולעולם כל החדשים

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היומי

בבל הסמוכים למזרח, רואים אותה יותר קודם חידושה, ונעלמת מהן רק בשש שעות אחרונות, ולאחר חידושה היא רחוקה מהם ורואים אותה רק לאחר י"ח שעות. ובני ארץ ישראל הסמוכים למערב, אין רואים אותה מ"ח שעות קודם חידושה, לפי שהיא רחוקה מהם, ובשש שעות לאחר חידושה כבר רואים אותה, לפי שהיא קרובה להם.

ולפיכך, אם יעידו עדים שראו את החדשה ואת הישנה בתוך כ"ד שעות, עדי שקר הם.

י. כשאין ידוע לגולה מתי קידשו בית דין את החודש, אין צריך להקדים ולעשות פסח או סוכות גם ב"ד ליום שלשים של אדר ושל אלול, אלא עושים ביום ט"ו וביום ט"ז, שמא קידשו את החודש ביום ל"א. אבל אין ספק שמא חיסרו בית דין גם חודש הקודם (שבט, או אב), ונמצא פסח ביום י"ד, ששני חדשים חסרים יש להם קול, וכיון שכבר חיסרו חודש טבת כסדר הלבנה באחד מלא ואחד חסר, אם חיסרו גם את שבט, כבר היה הקול בא לפני הפסח גם למקום ששלוחי ב"ד של ניסן אין מגיעים.

דף כ"א

א. מקומות ששלוחי בית דין היו מגיעים בניסן קודם הפסח, ובתשרי לא הגיעו קודם סוכות (שהשלוחים לא חיללו שבת ויו"ט, ובניסן הלכו עד הפסח בלא הפסק, ובתשרי לא הלכו בראש השנה

הולך אחר תחילת הלילה, שנאמר 'מערב עד ערב'. ולרבי יוחנן מקדשים אותו, שהכתוב מדבר באכילת מצות בשבעה ימי החג שהוא רשות, ומחצית ליל ראשון של פסח חלוק מהם, שהוא חובה, ונמשך עם פסח הנשחט ביום י"ד שהמצה נאכלת עמו, ונמצא שהיום הולך רק אחר חצי השני של הלילה.

ח. בית דין היו מחשבין את מולד הלבנה, אם נולד קודם חצות היום, בידוע שתיראה הלבנה החדשה היום קודם שקיעת החמה, שאינה מתכסית מבני ארץ ישראל שהם במערב אלא שש שעות לאחר חידושה, שהלבנה לעולם בשש שעות לאחר חידושה בקרן מערבית דרומית, ונראית להם. ואם לא נולד אלא לאחר חצות היום, בידוע שלא תיראה הלבנה היום. ולפיכך אם לפי החשבון יהיה המולד אחר חצות, ובאו עדים ואמרו ראינו את הלבנה החדשה לפני שקיעת החמה כדי לקדשו היום, עדי שקר הם.

ט. כ"ד שעות הלבנה מתכסית סמוך לחידושה מפני קוטנה, לבני בבל העומדים במזרח, מתכסית שש שעות קודם חידושה, וי"ח שעות לאחר חידושה. ולבני א"י העומדים במערב, מתכסית י"ח שעות קודם חידושה, ושש שעות לאחר חידושה. לפי שהלבנה הישנה לפני חידושה עומדת בקרן דרומית מזרחית, ולאחר חידושה עומדת בקרן דרומית מערבית, ומשום כך בני

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היומי

משלים רק ביום ט"ו, והחמץ צריך ביעור בי"ד, אצל יורדי הים שהעולם גלוי להם, הירח משלים מיום י"ד.

ה. עדים שראו את הלבנה בחידושה, מן התורה מחללים את השבת, ויוצאים חוץ לתחום לבוא לבית דין להעיד לפניהם, בכל החדשים, כדי שיתקדש החודש בזמנו. שנאמר, 'אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם במועדים', הזהירם שלא יעבור המועד של זמן קריאת המועדים, שהוא קידוש החודש בבית דין. וכך היו עושים בזמן בית המקדש, כדי שיקרב מוסף של ראש חודש בזמנו.

ו. אבל השלוחים שהולכים להודיע לגולה מתי הוקבע ר"ח, אין מחללים את השבת, שנאמר 'אשר תקראו אותם' על קריאתם אתה מחלל, ולא על קיומם.

ז. משחרב בית המקדש, התקין רבי יוחנן בן זכאי שלא יהיו העדים מחללים את השבת לבוא לבית דין, כיון שאין קרבן. ורק בחדשי ניסן ותשרי מחללים, לפי שכל המועדים תלויים בהם.

ח. ועוד הוסיפו סעד לייפות וליישב טעם הדבר שמחללים בשני חדשים אלו, שבהם אין השלוחים יוצאים להודיע לגולה מתי הוקבע ר"ח, עד שישמעו מפי בית דין מקודש, אבל בשאר חדשים ששלוחים יוצאים, יוצאים מבערב אם יודעים בוודאי שיקדשוהו בי"ד למחר (כגון אם נראה בעליל ביום כ"ט או בליל שלשים, או בחדש מעובר שבהכרח יקדשוהו ביום ל"א). ונמצא, שבשאר

ויום הכיפורים), עושים שני ימים טובים בפסח אע"פ שכבר הגידו להם השלוחים יום קביעתו, שגזרו, שאם יעשו בניסן יום אחד, ינהגו כן גם בתשרי שלא על פי השלוחים, ופעמים שיטעו.

ב. רבא היה רגיל לישב בתענית של יום הכיפורים שני ימים, שמא עיברו בית דין את חודש אלול, ויום י"א שלנו הוא עשירי שלהם. ופעם אחת נמצא כדבריו, שהיו צריכים להתענות למחר.

ג. רב הונא הורה כשיטת אחרים, שאם רואים בי"ד שתקופת ניסן לא תיפול לפי החשבון עד ט"ז ניסן, מעברים את השנה. לפי שהמקרא מסייעתם, שנאמר 'שמור את חודש האביב', אביב הוא יום תקופת ניסן, שניסן של חמה נכנס בו, והזהירך הכתוב לשומרו שיהא בחידושה של לבנה, כלומר שיהא ניסן של חמה בתוך י"ד יום למוולד הלבנה, שמיום י"ד ואילך ישנה היא. ואם תיפול התקופה בט"ו, א"צ לעבר את השנה, אלא יעברו חודש אדר, ונדחה החודש ביום אחד, ותיפול התקופה בי"ד. אבל אם תיפול בת"ז, לא די לנו בעיבורו של אדר, וצריך לעבר את השנה, ותיפול התקופה באדר שני, וניסן של חמה תמשוך לתוך חודש ניסן של לבנה.

ד. היוורדים בים בחודש ניסן, שאין בקיאים בקביעות החודש, כשרואים את הירח משלים מאורו עם הנץ החמה, שאינו מחשיך עד שעת זריחה, יבערו את החמץ. ואע"פ שאצלינו הירח

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היוני

יב. שלמה המלך ביקש למצא דברי חפץ, י"א שביקש להיות כמשה בחמשים שערי בינה, ואמרה לו בת קול 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה'. וי"א שביקש לדון דינים שבלב בלא עדים והתראה, ואמרה לו בת קול 'על פי שנים עדים יקום דבר'. (אבל להיות כמשה יכול, שבנביאים לא קם, במלכים קם).

דף כ"ב

א. לתנא קמא, שני קרובים שראו את הלבנה, כגון אב ובנו, פסולים להצטרף לעדות החודש, אלא שילכו לבית דין, כדי שאם יפסל אחד מהם, יצטרף השני עם אחר. וכן העיד רבי יוסי שבית דין קיבלו את טוביה הרופא ואת עבדו משוחרר שהעידו על קידוש החודש, ופסלו את בנו. ולרבי שמעון כשרים הקרובים להעיד יחד על עדות החודש, שנאמר 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם', עדות זו תהא כשרה בכס. (ות"ק מפרש, עדות זו תהא מסורה לכם, שחשובי הדור יקבלו העדים ויקדשו החודש).

ב. רב חנן בר רבא החליף השיטה, שלרבי שמעון הקרובים פסולים להצטרף לעדות החודש, ולרבי יוסי הם כשרים, ופסק כרבי שמעון שהם פסולים.

ג. משחק בקוביא, מלוי ברביית, ומפריחי יונים, פסולים לעדות החודש מדרבנן, שנקראים גזלן מדבריהם. (ומן התורה נקרא גזלן רק מי שחוטף מיד האדם).

חדשים חילול שבת של עדים לא תמהר יציאת השלוחים, שהרי אין השלוחין יוצאים בשבת, וכשלא יבאו העדים בשבת, יתעבר החודש, והכל יודעים שיקדשוהו למחר, ויצאו השלוחים במוצאי שבת לומר שעיברו את החודש. אבל בניסן ותשרי, אם לא יבאו העדים בשבת ויתעבר החודש, לא יצאו השלוחים עד למחר, שאין בית דין מקדשין בלילה, נמצאו הילוכם מתמעט, שאם יקדשוהו בשבת ויהא פסח בשבת, יש להם זמן מהלך י"ב יום שלימים, אבל אם לא יקדשוהו בשבת, לא יצאו עד למחר, ושבת של ערב הפסח ישבותו, נמצא שלא הלכו י"ב ימים שלימים.

ט. לת"ק בין שנראית הלבנה בעליל, ובין שלא נראית בעליל, מחללים העדים את השבת. ולרבי יוסי אם נראה בעליל אין מחללין, לפי שאין צורך בהם.

י. רבי עקיבא עיכב יותר מארבעים זוג שבאו להעיד בשבת, כיון שאין לב"ד צורך בהם. ולרבן גמליאל אין לעכבם, כדי שלא תכשילם לעתיד לבוא. (וי"א שלא רבי עקיבא עכבם, אלא ראשה של גדר).

יא. חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר 'ותחסרהו מעט מאלקים'. ונאמר 'אמרות ה' וגו' מזוקק **שבעתים**, כלומר שבע שביעיות, למדנו שחמשים נבראו, שהרי מעט נחסר מאלהים.

סיכומי הדינים העולים ממוסקנה הגמרא בדף היומי

סוטה שנטמאת, גזלן מדבריהם כשר להעיד.

ה. מי שראה את החודש ואינו יכול לילך, מוליכים אותו על החמור אפילו בשבת, ואפילו במיטה. ואם יש אורבים בדרך, לוקחים בידן מקלות. ואם היתה דרך רחוקה, לוקחים בידם מזונות. שעל מהלך לילה ויום מחללים את השבת ויוצאים לעדות החדש, שנאמר 'אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם במועדם'.

וכן סוחרי שביעית פסולים לעדות החודש, שכל אלו חשודים לעבור על דת מחמת ממון, וחשדו שמא יעידו שקר על ידי ממון ושוחד. ועבדים פסולים לעדות החודש, מן התורה.

ד. וכן בכל עדות שהאשה פסולה להעיד, כל אלו פסולים להעיד. אבל בעדות שהאשה כשרה לה, כגון להעיד על מיתת אדם להשיא את אשתו, או על

הדרן עלך
ארבעה ראשי שנים למוסקנה